

Nederlands
Genootschap
van Burgemeesters

MEMO

Onderwerp : Inbreng in verband met Verslag Tijdelijke wet Tweede Kamerverkiezing covid-19
Van : VNG, NVVB, NGB
Aan : De leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Datum : 7 december 2020

Geachte dames en heren,

Op 10 december 2020 om 14.00 uur is voor u de deadline voor het leveren van een inbreng voor het verslag over het wetsvoorstel Tijdelijke wet Tweede Kamerverkiezing covid-19 (hierna: Tijdelijke wet). De VNG, de NVVB en het NGB willen graag de volgende punten onder uw aandacht brengen, zodat u dit desgewenst kunt betrekken bij uw inbreng over dit wetsvoorstel.

Instemming met huidige wetsvoorstel

We hebben met waardering geconstateerd dat in het wetsvoorstel op een groot aantal onderdelen is tegemoet gekomen aan de voorstellen die wij bij de consultatieversie hebben gedaan.¹ We verwelkomen het wetsvoorstel zoals dat nu is ingediend bij uw Kamer. De aanvullende maatregelen die de minister voorstelt, plaatsen we daarbij in het licht van de huidige, uitzonderlijke omstandigheden. Uitzonderlijke omstandigheden vragen immers om uitzonderlijke maatregelen.

De grenzen van de gemeentelijke inzet zijn bereikt; geen verdergaande maatregelen

Gelet op het fundament dat verkiezingen van onze democratische rechtsstaat vormen, is het essentieel dat de Tweede Kamerverkiezing doorgang kan vinden, ook gedurende de coronacrisis. Gemeenten zetten zich er dan ook volop voor in om de Tweede Kamerverkiezing op een veilige en zorgvuldige manier te organiseren.

De VNG heeft samen met minister Ollongren de uitvoeringsconsequenties van de aanvullende maatregelen van briefstemmen voor kiezers van 70+ en vervroegd stemmen op 15 en 16 maart in beeld gebracht. De conclusie van de quickscan² is dat met de uitvoering van de huidige voorgestelde stapeling van maatregelen risico's gepaard gaan voor de stemprocedure, het telproces, de voorbereiding bij gemeenten en de belastbaarheid van de gemeentelijke organisaties. De uitvoerbaarheid van het huidige pakket staat dan ook onder druk, zeker gezien de beperkte tijd die er is om de beoogde veranderingen te implementeren. De gevolgen van de langere openstelling van de vervroegd stemlokalen tot 21.00 uur komt daar nog bij.³

Gemeenten stellen alles in het werk om deze risico's niet bewaarheid te laten worden en, met ondersteuning van het ministerie van BZK, de verkiezing met het huidige voorgestelde pakket zorgvuldig te organiseren en uit te voeren. Maar deze inzet kent zijn grenzen. Die grenzen worden

---

¹ Zie <https://vng.nl/nieuws/uitvoering-tweede-kamerverkiezing-zorgt-voor-hoofdbrekens>.

² Zie <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2020D49378&did=2020D49378>.

³ Deze uitbreiding stond niet in de consultatieversie van het wetsvoorstel die onderwerp was van de quickscan van VNG Realisatie.

erin gevonden dat de zorgvuldigheid van het stemproces en de betrouwbaarheid van de uitslagvaststelling niet langer kunnen worden gewaarborgd. Indien er nu tot nog meer veranderingen wordt besloten dan het huidige wetsvoorstel regelt, kunnen gemeenten niet waarborgen dat het stemproces zorgvuldig verloopt en de uitslag betrouwbaar tot stand komt. Daarom roepen wij u met klem op om niet tot verdergaande maatregelen te besluiten.

Niet briefstemmen op aanvraag voor alle kiezers

In dit verband merken wij op dat het realiseren van briefstemmen voor alle kiezers via een aanvraagprocedure, zoals de Kiesraad heeft voorgesteld, onuitvoerbaar voor gemeenten is. Om aanvragen van kiesgerechtigden voor briefstemmen te kunnen verwerken moeten gemeenten een nieuw product toevoegen aan de burgerzaken applicaties. De leveranciers van deze applicaties moeten dit product bouwen en daarna moet het worden ingebouwd in de gemeentelijke applicaties. Dit proces kan binnen de korte tijd die nog rest tot de Tweede Kamerverkiezing, naar verwachting niet meer (veilig) worden ingeregeld. Het handmatig verwerken van aanvragen is geen optie. Verder is onbekend hoeveel aanvragen zullen worden gedaan, dat valt ook niet met zekerheid te voorspellen. Indien in een grote gemeente met rond de 146.000 kiesgerechtigden de helft kiest voor briefstemmen, dan betekent dat er 73.000 aanvragen moeten worden verwerkt (bij een kwart: 36.500 aanvragen). Een reëel risico is dat gemeenten niet op tijd alle aanvragen kunnen behandelen en de briefstembescheiden kunnen verzenden.

Als het al mogelijk zou zijn om tijdig een aanvraagprocedure in te richten, dan heeft de keuze voor briefstemmen op aanvraag ook gevolgen voor het verloop van de verkiezingsdag. De stempassen van kiezers die een stempluspas voor briefstemmen aanvragen, moeten in het Register Ongeldige Stempassen (ROS) worden opgenomen. Het ROS wordt daardoor veel dikker dan normaal. Stembureauleden moeten dit ROS controleren als kiezers in het stemlokaal komen stemmen. Met een dikker ROS zal het stembureauleden meer tijd kosten om het ROS te raadplegen en daarmee om te beslissen of een kiezer mag stemmen. Dit belemmert de doorstroom in het stemlokaal en betekent dus langere wachtrijen voor de stemlokalen. En een toename van de kans op fouten door stembureauleden die vanwege de drukte druk voelen om hun werk snel uit te voeren.

Voor de kiezers werpt een (digitale) aanvraagprocedure overigens een belangrijke drempel op om per brief te gaan stemmen met het risico dat deze kiezers helemaal niet gaan stemmen of toch naar het stemlokaal zullen komen. Ook is met een aanvraagprocedure niet gegarandeerd dat de stemvrijheid en het stemgeheim zijn gewaarborgd zoals dat wel het geval is bij stemmen in het stemlokaal.

Niet méér vervroegd stemlokalen en méér stembureauleden

Voor de verkiezingsdag op 17 maart zijn 9.000 stemlokalen en 70.000 stembureauleden nodig. Het vraagt van gemeenten een forse inspanning om voor 17 maart voldoende stemlokalen en stembureauleden te vinden. Daar komt met het wetsvoorstel de extra inzet van stemlokalen en stembureauleden op 15 en 16 maart bij. Gemeenten doen er alles aan om voor deze dagen voldoende lokalen en mensen te krijgen.

Een uitbreiding van het minimumaantal vervroegd stemlokalen leidt tot onoverkomelijke uitvoeringsproblemen voor gemeenten. Die problemen liggen in de beschikbaarheid van stemlokalen en stembureauleden. Dat geldt in de eerste plaats als op 15 en 16 maart hetzelfde

aantal stemlokalen (met dito aantal stembureauleden) als op 17 maart zou moeten worden ingericht. Niet alle beheerders van locaties willen hun locatie voor drie aanvullende dagen beschikbaar stellen en andere coronaproof locaties zijn er niet of nauwelijks in veel gemeenten. Hetzelfde geldt voor het vereiste aantal stembureauleden: mensen zullen zich niet drie dagen kunnen vrijmaken om op het stembureau te zitten waardoor er nog meer vrijwilligers nodig zijn. Er moet op gerekend worden dat maximaal 27.000 coronaproof locaties en 210.000 stembureauleden nodig zijn. Het is een onhaalbare kaart om zoveel mensen beschikbaar te krijgen.

Maar elke andere ophoging van het minimum aantal vervroegd stemlokalen is evenmin uitvoerbaar voor gemeenten. Stel dat er in een grote gemeente met rond de 146.000 kiesgerechtigden en rond de 90 reguliere stemlokalen de helft daarvan wordt ingezet, dan betekent dat maximaal een inzet van 90 extra locaties voor de twee vervroegd stemdagen samen en minimaal 360 extra stembureauleden (reserve-stembureauleden niet meegerekend) nodig is. Deze extra locaties zijn niet beschikbaar in de gemeente.

Conclusie: democratisch stemrecht niet teniet laten gaan

De prijs van verdergaande maatregelen dan die nu voorliggen, zal zijn dat gemeenten de zorgvuldigheid van het stemproces en de betrouwbaarheid van de uitslagvaststelling niet kunnen waarborgen. Het valt dan te verwachten dat de uitslag onregelmatigheden zal kennen. Het democratisch stemrecht gaat daarmee teniet. Het staat buiten kijf dat we dit in Nederland moeten voorkomen.